

H9 Tijd van de wereldoorlogen

KA (voluit): De rol van moderne propaganda- en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie

KA (in eigen woorden): Het belang van communicatie door propaganda en massaorganisatie

Tijdvak: TV9: Tijd van de wereldoorlogen (1900-1950)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: De Duitse regering (Hitler's NSDAP) zette film, radio en kranten in om hun boodschap dat Joden slecht zouden zijn voor de Duitse samenleving op grote schaal te verspreiden.

Door de verbeterde communicatiemiddelen in de industriële samenleving kwamen in het begin van de 20e eeuw massapropaganda en massaorganisaties tot ontwikkeling. In de totalitaire staten was de propaganda alomtegenwoordig en moest iedereen lid worden van massaorganisaties.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Communicatiemiddelen

Alle mogelijke manieren om informatie te delen, tussen mensen onderling of tussen de regering en het volk.

2. Propaganda

Gekleurde (subjectieve) informatie die via de media naar buiten wordt gebracht en die een regering of politieke partij gebruikt om de mening en het gedrag van het volk te beïnvloeden.

3. Massaorganisaties

Door de staat opgezette organisaties met een politiek karakter, die een groot deel van het volk proberen te bereiken en op die manier de macht van de staat willen vergroten.

4. Censuur

Censuur is het gedwongen schrappen van bepaalde informatie uit geschreven tekst, films etc., of het volledig verbieden van bepaalde teksten, films etc., om te voorkomen dat er iets wordt gepubliceerd dat niet overeenkomt met het beeld van het regime.

5. Totalitarisme

De staat probeert de samenleving totaal te beheersen, inclusief het denken en doen van alle mensen. Het inzetten van propaganda is een van de middelen om het denken en doen van mensen te beïnvloeden.

KA (voluit): Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme en fascisme / nationaalsocialisme

KA (in eigen woorden): De opkomst van de totalitaire stromingen communisme en fascisme

Tijdvak: TV9: Tijd van de wereldoorlogen (1900-1950)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: In 1922 komt Mussolini aan de macht in Italië.

Mussolini maakte van Italië een fascistische staat, met zijn fascistische partij als enige partij en hemzelf als sterke leider (il duce).

Na de Eerste Wereldoorlog werden de ideologieën van het communisme, fascisme en nationaalsocialisme in praktijk gebracht in de Sovjet-Unie, Italië en Duitsland. In deze totalitaire staten wilde de overheid een totale controle van de maatschappij, inclusief het denken en doen van alle mensen. Kenmerkend voor het systeem waren brute onderdrukking en verheerlijking van de leider.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Ideologie

Een verzameling ideeën.

2. Fascisme

Een extreem nationalistische ideologie die uitgaat van een sterk leiderschap en de ongelijkheid van mensen.

3. Nationaalsocialisme

Kortweg nazisme genoemd. De fascistische ideologie van Duitsland onder Hitler. Net als het fascisme is het nationaalsocialisme extreem nationalistisch, is discipline en leiderschap belangrijk en wordt geweld verheerlijkt. Het Nationaalsocialisme verschilt van het fascisme door de rassenleer, waarin de Ariërs (witte West-Europeanen) als superieur worden gezien.

4. Communisme

Een ideologie die uitgaat van gelijkheid en gemeenschappelijk bezit.

5. Totalitarisme

De staat probeert de samenleving totaal te beheersen, inclusief het denken en doen van alle mensen. Fascisme en communisme zijn totalitaire ideologieën.

KA (voluit): De crisis van het wereldkapitalisme

KA (in eigen woorden): De economische crisis van de jaren 30 in westerse landen

Tijdvak: TV9: Tijd van de wereldoorlogen (1900-1950)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: De beurskrach van 1929

Deze ineensstorting van de beurs van Wall Street in oktober 1929 was de oorzaak van de Great Depression in Amerika (crisis van de jaren '30). De jaren 1920 waren een tijd van optimisme, bloeiend kapitalisme en een groeiende werelddeconomie. Voorafgaand aan de beurskrach begonnen bedrijven verzadiging te zien in de afzetmarkten, waardoor hun omzet daalde en ontslagen vielen. Daarnaast waren veel aandelen gekocht met geleend geld (naar de slogan: Live now, pay later). De combinatie hiervan zorgde voor een ongekende daling van de beurs, en leidde tot een economische crisis. Door de internationale economische banden liep deze in veel landen uit op een langdurige en diepe depressie met massale werkloosheid en armoede. In een aantal landen reageerden regeringen op de crisis door te bezuinigen op hun uitgaven. Andere regeringen bestreden de crisis door in te grijpen in de economie, zoals het met geld scheppen van werkgelegenheid.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Crisis

Een periode waarin de economie bijzonder slecht draait. Vaak wordt zo'n periode gevolgd door een langdurige achteruitgang van de economie.

2. Beurskrach

Een grote en plotselinge daling van de koersen.

3. Kapitalisme

Economisch systeem waarbij bedrijven eigendom zijn van privé personen (dus niet van de staat) met als doel winst te maken en zo het kapitaal te vergroten. Het kapitalisme werd door sommigen gezien als de oorzaak van de crisis van de jaren '30, en verloor daardoor steun in veel landen.

4. Herstelbetalingen

Betalingen die aan de schuldige partij van een oorlog kunnen worden opgelegd ter compensatie voor de geleden schade. In het verdrag van Versailles is afgesproken dat Duitsland als schuldige partij voor de eerste wereldoorlog herstelbetalingen aan Frankrijk & Engeland moest doen.

5. Hyperinflatie

Enorme stijging van de prijzen. De economische crisis raakte ook de Duitse economie, die als oplossing geld liet bijdrukken, wat heeft geleid tot een periode van hyperinflatie.

KA (voluit): Het voeren van twee wereldoorlogen

KA (in eigen woorden): De twee wereldoorlogen van de 20e eeuw

Tijdvak: TV9: Tijd van de wereldoorlogen (1900-1950)

Voorbeeld/uitleg:

Oorzaken van de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) waren het nationalisme, militarisme en de wapenwedloop in de voorafgaande jaren. Duitsland en Oostenrijk (de centralen) bestreden Groot-Brittannië, Frankrijk, Rusland en de VS (de geallieerden). Door de langdurige loopgravenoorlog en het gebruik van moderne wapens kwamen negen miljoen soldaten om. Bij de Vrede van Versailles werd Duitsland zwaar gestraft. Het verloor grondgebied, al zijn kolonies en kreeg hoge herstelbetalingen opgelegd.

De Tweede Wereldoorlog (1939-1945) werd in Europa veroorzaakt door Hitler, die de bepalingen van de Vrede van Versailles ongedaan wilde maken. Na de Duitse opmars en veroveringen in heel Europa werden de Duitse troepen teruggedrongen door de geallieerde legers van Groot-Brittannië, de Sovjet-Unie en de VS. Na de Japanse opmars en veroveringen in Azië werden de Japanse legers teruggedrongen door de VS.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Wereldoorlog

Een gewapend conflict tussen vorsten, volken of staten waarbij de inwoners van twee of meer continenten betrokken zijn.

2. Nationalisme

Een voorliefde voor het land/volk. Als politiek-maatschappelijke stroming streven nationalistenaar een eigen natiestaat.

3. Militarisme

Een voorliefde voor militair vertoon, zoals uniformen, wapens, onderscheidingen, parades, heldenverering en discipline.

4. Wapenwedloop

Een 'wedstrijd' tussen landen om de meeste en beste wapens te produceren.

5. Vrede van Versailles

Het vredesverdrag na de eerste wereldoorlog. In dit verdrag is afgesproken dat Duitsland grondgebied moest inleveren, herstelbetalingen moest doen, geen koloniën mocht hebben, en maar een beperkt leger mocht hebben. Deze strenge afspraken vormen een

van de oorzaken van het ontevreden klimaat in Duitsland waarin Hitler aan de macht kwam.

KA (voluit): Racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op de joden

KA (in eigen woorden): De systematische uitsluiting en executie van Joden

Tijdvak: TV9: Tijd van de wereldoorlogen (1900-1950)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: De Wannseeconferentie van 1942

Dit was een bijeenkomst van belangrijke nazi-ambtenaren met als doel om een definitieve oplossing te vinden voor het 'Jodenvraagstuk'. Uiteindelijk werd hier besloten gifgas te gebruiken om Joden uit te roeien door ze te vergassen in vernietigingskampen.

De nazi's hingen een nieuw racistisch antisemitisme aan. Ze wakkerden het eeuwen oude antisemitisme in Duitsland aan. Na de machtsovername van Hitler in 1933 werden joden systematisch getreiterd en gediscrimineerd. Tijdens de Tweede Wereldoorlog besloten de nazi's om alle joden in Europa te vermoorden. Joden werden verzameld in wijken en kampen en werden afgevoerd naar vernietigingskampen. Tijdens de Holocaust werden zes miljoen joden vermoord. Ook Roma en Sinti werden vervolgd en massaal vermoord.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Antisemitisme

Jodenhaat.

2. Discriminatie

Het anders behandelen van een individu of een groep mensen omdat ze anders zijn.

3. Racisme

Rassenhaat of het geloof dat iemand met een andere huidskleur, etnische achtergrond, nationaliteit of geloof minder of geen rechten mag hebben.

4. Genocide

Het vernietigen van een bepaalde bevolkingsgroep op basis van ras, nationaliteit, etniciteit of religie van die groep.

5. Holocaust

De moord op de Joden in de Tweede Wereldoorlog.

6. Concentratiekamp

Afgesloten kamp om politieke tegenstanders of anderszins ongewenste mensen op grond van etnische, religieuze of sociale kenmerken te isoleren en psychisch en/of fysiek te breken.

KA (voluit): De Duitse bezetting van Nederland

KA (in eigen woorden): De bezetting van Nederland door de Duitsers in de Tweede Wereldoorlog.

Tijdvak: TV9: Tijd van de wereldoorlogen (1900-1950)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: De februaristaking van 1921

De februaristaking was de eerste grootschalige vorm van verzet in Nederland. De staking vond plaats naar aanleiding van van de eerste razzia's in Amsterdam, waarbij honderden Joodse mannen werden opgepakt en gedeporteerd.

Tijdens de Duitse bezetting van Nederland (1940-1945) werd het leven onder de nazidictatuur steeds moeilijker. Van de Nederlanders collaboreerde een klein deel met de bezetters; een klein deel kwam actief in verzet. De meeste Nederlanders pasten zich voortdurend aan de nieuwe omstandigheden aan. Terwijl de nazi's steeds harder optraden, werden de anti-Duitse gevoelens sterker. Van de 160.000 joodse Nederlanders werden er meer dan 100.000 door de nazi's vermoord.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Bezetting

Een situatie van dwang waarin het grondgebied van een land wordt bestuurd door een ander land. Dit gebeurt meestal tijdens een oorlog.

2. Collaboratie

Samenwerken met de vijand.

3. NSB

De Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) van Anton Mussert was de Nederlandse versie van Hitler's Duitse NSDAP. Dezelfde nationaalsocialistische ideologie werd aangehangen, en NSB'ers collaboreerden dan ook met Duitsers tijdens de bezetting.

4. Razzia

Een razzia is een georganiseerde opsporing met als doel een grote groep mensen of eigendommen op te pakken. Tijdens de bezetting vonden regelmatig razzia's plaats in Nederland.

5. Ghetto

Een ghetto of getto is de benaming voor een deel van een stad waar mensen met dezelfde afkomst of geloofsovertuiging wonen. Door heel Europa dwongen de Duitsers Joden om in getto's te gaan wonen, om het makkelijk te maken ze op te pakken.

KA (voluit): Verwoestingen op niet eerder vertoonde schaal door massavernietigingswapens en de betrokkenheid van de burgerbevolking bij oorlogvoering

KA (in eigen woorden): De inzet van massavernietigingswapens en de rol van de burgerbevolking in de oorlog.

Tijdvak: TV9: Tijd van de wereldoorlogen (1900-1950)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: De uitvinding van massavernietigingswapens zoals onderzeeërs, vliegtuigen, tanks & mitrailleurs.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden aan het thuisfront vrouwen en ouderen ingezet om de productie op gang te houden. In frontgebieden richtten soldaten met moderne wapens ongekende verwoestingen aan. De Tweede Wereldoorlog was nog meer een totale oorlog dan de Eerste. Soldaten begingen veel wreedheden en richtten met massavernietigingswapens nog grotere verwoestingen aan.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Massavernietigingswapens

Wapens die als doel hebben in één keer, of in zeer korte tijd, veel schade aan te richten.

2. Totale oorlog

Een oorlog waarbij niet alleen militairen betrokken zijn aan het front, maar ook burgers, doordat ook hun leven wordt beïnvloed (zoals de productie in fabrieken, wat er in winkels te koop is, op welke manier en waar het oorlogsgeweld plaatsvindt).

3. Blitzkrieg

Een oorlog die gebruik maakt van een verrassingstactiek waardoor de vijand snel overrompeld wordt en zich moet overgeven. Men dacht dat dankzij de technische vooruitgang op het gebied van wapens en materieel de oorlog snel beslist zou zijn. Maar

juist doordat die technische vooruitgang aan beide kanten van het conflict bestond, waren de partijen tegen elkaar opgewassen en duurde de oorlog veel langer.

4. Feminisme

Stroming die streeft naar gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Doordat vrouwen o.a. in fabrieken gingen werken en de banen overnamen van mannen die naar het front waren vertrokken, bewezen ze dat ze een belangrijke bijdrage aan de economie konden geven zonder hulp van mannen. Toen de mannen na de oorlog terugkeerden vonden niet alle vrouwen het meer vanzelfsprekend dat ze terug achter het aanrecht zouden gaan.

KA (voluit): Vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme

KA (in eigen woorden): Opkomend verzet in de koloniën tegen de West-Europese overheersers

Tijdvak: TV9: Tijd van de wereldoorlogen (1900-1950)

Voorbeeld/uitleg:

Voorbeeld: Geweldloze onafhankelijkheidsbeweging van Ghandi in India.

In het interbellum groeide in de kolonies in Azië verzet tegen het imperialisme, terwijl dit in Afrika nog nauwelijks voorkwam. Het nationalisme kwam op doordat inheemse jongeren Europees onderwijs kregen, waardoor ze westerse ideeën leerden kennen. In Brits-Indië gaf de Britse regering de Indiërs rechten, maar de nationalisten onder leiding van Gandhi wilden onafhankelijkheid. Met hun non-coöperatie dwongen ze de Britten tot verdere onderhandelingen. Dit voorbeeld werd in Nederlands-Indië gevolgd door de nationalisten onder leiding van Soekarno. Door zijn eis om onafhankelijkheid werd hij opgepakt en verbannen.

Begrippen + uitleg in eigen woorden

1. Imperialisme

Het streven naar het uitbreiden van het grondgebied van een land.

2. Modern imperialisme

Imperialisme in Europa vanaf 1870 waarbij Europese landen hun rijk uitbreiden en hun kolonies meer exploiteerden (gebruikten voor bijv. grondstoffen).

3. Natiestaat

Een land/staat waarvan alle inwoners tot dezelfde bevolkingsgroep behoren.

4. Kolonie

Een land of gebied dat is veroverd en wordt bestuurd door een ander land.

5. Nationalisme

Een voorliefde voor het land/volk. Als politiek-maatschappelijke stroming streven nationalisten naar een eigen natiestaat. Vanwege het nationalisme in westerse landen werd het koloniseren vaak als iets goeds gezien, omdat de 'superieure' westerse cultuur kon worden geleerd aan de 'inferieure' koloniën.

6. Guerilla

Een oorlog die, althans van één zijde, gevoerd wordt door ongeregelde troepen, die zich in het gebergte of in de bossen schuilhouden en in kleine partijen hun tegenstanders overvallen, om zich dan weer voor hen te verbergen. In zo'n oorlog zijn dus geen veldslagen en vinden geen geregelde belegeringen plaats.